

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Řecký boj za nezávislost jako problém

Východní otázky

Kateřina Benešová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Řecký boj za nezávislost jako problém

Východní otázky

Kateřina Benešová

Vedoucí práce:

PhDr. Miroslav Šedivý, PhD.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Obsah

1. Úvod	1
2. Východní otázka.....	5
3. Zahraniční politika mocností vůči Osmanské říši na počátku řeckého povstání (1821–1825).....	10
4. Zahraniční jednání mocností s Osmanskou říší (1826–1827) a bitva u Navarina...	15
5. Rusko-osmanská válka (1828–1829)	20
6. Jednání velmocí o vzniku řeckého státu (1828–1829)	23
7. Nezávislost Řecka (1830–1832).....	27
8. Závěr.....	32
9. Seznam použité literatury	35
10. Resumé.....	38
11. Přílohy.....	40

1. Úvod

Řecký boj za nezávislost byl jednou z důležitých kapitol tzv. Východní otázky, která představuje dějiny upadající Osmanské říše v kontextu evropské velmocenské politiky. Řecké povstání a následná válka za nezávislost se zásadním způsobem dotkly územního uspořádání Osmanské říše, ale i zahraniční politiky zainteresovaných velmocí. Vítězství Řeků v konfliktu se sultánem, které bylo realizováno za nemalého přispění mocností, tak do jisté míry změnilo situaci na Balkánu.

Cílem práce je analýza postojů evropských mocností k upadající Osmanské říši v období 20. až počátku 30. let 19. století. Výběr tohoto období souvisel s nastalou změnou politické situace na Balkáně, kterou způsobilo propuknutí řeckého povstání, jež se odrazilo i ve vnímání mocenské pozice Osmanské říše v Evropě. Zkoumá postupné zapojování mocností do konfliktu a jejich důvody k intervenci či neintervenci. V práci jsou analyzovány zájmy velmocí, jejich snahy o politickou a územní expanzi v neprospěch Osmanské říše a jejich vzájemné soupeření o moc. V práci jsou zachyceny nejdůležitější mezníky v diplomatických jednáních a stěžejní osobnosti velmocenské politiky tohoto období. Dále pak rozbor vlivu mocností na řeckou válku za nezávislost a vznik samostatného Řecka.

Práce je rozdělena do šesti kapitol, které chronologicky popisují vznik Východní otázky jako problému evropské politiky. Hlavní body práce se zabývají především proměnlivými postoji a jednáním velmocí v tomto mezinárodním problému a jejich řešením. Závěr práce je doplněn o obrazovou přílohu znázorňující nejvýraznější osobnosti konferencí a mapy Osmanské říše a vzniklého Řecka.

První kapitola se soustředí na vysvětlení pojmu Východní otázka. Krátce se zabývá jejím vznikem a angažováním velmocí v prvních dekádách konfliktu. Následně se pak věnuje situaci v Osmanské říši na počátku 19. století, především postupné dezintegraci státního systému a obranyschopnosti říše, jež zapříčinily vznik Východní otázky, ale i její pokračování v podobě nedostatečné schopnosti ovládat spravované územní celky. Díky tomuto oslabení dochází k separačním snahám, především na Balkáně, ale i vměšování evropských států do turecké politiky.

Druhá kapitola předestírá důvody a počátek řeckého povstání, jež vyústily v dekádu bojů za nezávislost řeckého státu. Zaměřuje se hlavně na období v letech

1821–1825, kdy se velmoci rozhodovaly, jakým způsobem se s řeckou otázkou vypořádají a zda mají v boji podpořit sultána či Řeky. Kapitola se dále věnuje nejzásadnějším jednáním a konferencím, které velmoci iniciovaly pro vyřešení poměrů v Řecku. Současně jsou sledovány i hlavní okamžiky řeckého povstání.

Třetí kapitola se věnuje klíčovým událostem v roce 1826 a 1827. Především britskému a ruskému postoji v konfliktu. Následně vzniku aliance Velké Británie a Ruska, do které byla přizvána i Francie. Sledují se jejich společné kroky v řeckém boji za nezávislost a jednání se sultánem. Závěr kapitoly popisuje příčiny bitvy u Navarina.

Čtvrtá kapitola práce je zaměřena na rusko-osmanskou válku (1828–1829). Příčiny jejího vzniku a následný průběh války, postoje ostatních velmocí ke konfliktu a jeho vliv na řecký boj.

Pátá kapitola pojednává o stěžejních jednáních velmocí v letech 1828 a 1829, které probíhaly současně s rusko-osmanskou válkou. Hlavní událostí roku 1828 se stalo vylovení francouzských jednotek na Peloponésu a následná jednání s řeckou vládou a sultánem. Hlavním tématem rokování bylo ukončení řecko-osmanských bojů a prosazení vzniku řeckého státu.

Závěrečná kapitola se soustředí na vznik nezávislého řeckého státu v letech 1830–1832, zejména jednání velmocí s Řeky o jeho konečné územní i správní podobě. Sleduje zásadní body konferencí při výběru nového panovníka, jeho postavení mezi mocnostmi a dále pak předestírá situaci v nově vzniklém řeckém státě.

K vypracování práce byla použita především anglická a česká literatura. Jednalo se o obecné studie zaměřené na dějiny zúčastněných států, ale i konkrétní díla, která se věnovala problematice Východní otázky a řecké války za nezávislost. V česky psané literatuře prozatím nebylo zpracováno ucelené dílo, které by zkoumalo historii Východní otázky. Některé české studie se okrajově věnují tomuto tématu, ale především ve starších publikacích dochází k tendenčnímu zkreslení informací. Dále jsem použila články z odborných časopisů.

Díky nedostatečnému množství relevantní literatury v českém jazyce se práce opírá především o anglicky psané knihy a studie. V anglických publikacích je tématu věnováno větší množství děl. Ať už z hlediska historických či diplomatických dějin, které se často zaměřují na postoj konkrétní země k problému Východní otázky a dále pak i k řeckému povstání.

Tématem celého průběhu řeckého povstání se věnují dvě velmi obsáhlé a obsahově hodnotné knihy. *The Greek Struggle for Independence: 1821–1833* od D. Dakina¹ a *The Greek War of Independence* spisovatele D. Brewera.² Dalším z významných autorů je C. M. Woodhouse od něhož bylo v práci čerpáno ze dvou velmi rozsáhlých děl – *Capodistria: The Founder of Greek Independence*³ a *The Battle of Navarino*.⁴

Celé období Východní otázky mapuje kniha *The Eastern Question 1774–1923* od M. S. Andersona.⁵ Jedna z kapitol se věnuje právě řecké válce za nezávislost v kontextu velmocenské evropské politiky. Jedná se o stěžejní publikaci k tématu. Další knihou je *The Eastern Question an Historical Study in European Diplomacy*, jejímž autorem je J. A. R. Marriott.⁶ Jde o starší publikaci, která obsahuje základní informace k problematice, ale neanalyzuje motivy velmocí a jejich cíle. Nepříliš obsáhlá práce o Východní otázce je studie A. L. Macfieho *The Eastern Question 1774–1923*, která obsahuje i přepisy některých smluv a dokumentů.⁷

Informace k Východní otázce v kontextu národních politik a řeckého povstání jsou čerpány z pěti stěžejních titulů. Prvním je kniha Alexandra Bitise *Russia and the Eastern Question: Army, Government and Society 1815–1833*.⁸ Jde o velmi obsáhlé dílo, které je zaměřené na ruskou roli v konfliktu, a tím pádem je prezentováno z ruského pohledu. Velká část knihy se pak značnou mírou věnuje vojenství a vojenské taktice Ruska na úkor rozboru diplomatických jednání. Z publikace byly čerpány informace k rusko-osmanské válce. Naopak kniha *Britain and the Eastern Question: Missolonghi to Gallipoli* od G. D. Claytona se věnuje Východní otázce z hlediska britské politiky a diplomacie.⁹ Předkládá problematiku z britského pohledu a zaměřuje se na jednání britských vlád. Další knihou, jež se zabývá britskou politikou v průběhu

¹ DAKIN, Douglas, *The Greek Struggle for Independence: 1821–1833*, London 1973.

² BREWER, David, *The Greek War of Independence: The Struggle for Freedom from the Ottoman Oppression and the Birth of the Modern Greek Nation*, New York 2003.

³ WOODHOUSE, Christopher Montague, *Capodistria: The Founder of Greek Independence*, London 1973.

⁴ WOODHOUSE, Christopher Montague, *The Battle of Navarino*, London 1965.

⁵ ANDERSON, Matthew Smith, *The Eastern Question 1774–1923*, New York 1966.

⁶ MARRIOTT, John Arthur Ransome, *The Eastern Question an Historical Study in European Diplomacy*, Oxford 1917.

⁷ MACFIE, Alec Lawrence, *The Eastern Question 1774–1923*, New York 1996.

⁸ BITIS, Alexander, *Russia and the Eastern Question: Army, Government, and Society: 1815–1833*, Oxford 2006.

⁹ CLAYTON, Gerald David, *Britain and the Eastern Question: Missolonghi to Gallipoli*, London 1971.

řecké války za nezávislost je *The Question of Greek Independence: A Study od British Policy in the Near East, 1821–1832*, jejímž autorem je C. W. Crawley.¹⁰ Jedná se o nejucelenější studii k tématu. Kniha *France and the Levant: From the Bourbon Restoration to the Peace of Kutira* autora J. V. Puryeara se zaměřuje na francouzskou politiku vůči osmanské říši v 19. století.¹¹ K tématu byl použit údaj týkající se francouzského výsadku na Peloponésu. Obecně se řeckou válkou za nezávislost zabývá kniha *The United States and the Greek War for Independence* od P. C. Pappase, která mapuje především postoj Spojených států amerických ke konfliktu skrze zprávy z amerického tisku.¹²

Z literatury napsané v českém jazyce nebo přeložené do českého jazyka jsem nejvíce využila dvě publikace: *Úpadek a pád Osmanské říše* od Alana Palmera¹³ a *Krvavá odyssea: Řecký boj za nezávislost 1821–1832* od Miroslava Šedivého.¹⁴ Palmer se ve své publikaci velmi komplexně věnuje příčinám a důsledkům rozpadu Osmanské říše. Jedná se o dílo shrnující poslední staletí vlády sultánů a jejich vliv na vnitřní, ale i zahraniční politiku regionu. Z knihy byly čerpány informace o sultánu Mahmudovi II. a jeho vládě. *Krvavá odyssea* od Miroslava Šedivého se naopak zabývá řeckou válkou za nezávislost a vznikem řeckého státu. Studie zachycuje především počátek a etapy bojů mezi Řeky a Turky, ale i vnitřní situaci v řeckém táboře. Okrajově se věnuje roli velmocí v jednáních s Řeky a sultánem.

Další díla v českém jazyce byla v práci použita jen okrajově. Jedná se o *Dějiny Řecka* od Pavla Hradečného¹⁵ a *Dějiny Turecka* od Klause Kreisera a Christopa Neumanna.¹⁶ Ostatní studie jako *Balkán: 2000 let mezi východem a západem* od Michaela Weithmanna¹⁷ a *Balkán 1804–1991: Nacionalismus, válka a velmocí* od Mishy Glenneho¹⁸ se obecně věnují problematice utváření balkánských národů v závislosti na Osmanské říši.

¹⁰ CRAWLEY, Charles William, *The Question of Greek Independence: A Study od British Policy in the Near East, 1821–1832*, Cambridge 1930.

¹¹ PURYEAR, Vernon John, *France and the Levant: From the Bourbon Restoration to the Peace of Kutiah*, Madison 1968.

¹² PAPPAS, Paul Constantine, *The United States and the Greek War for Independence*, New York 1985.

¹³ PALMER, Alan, *Úpadek a pád Osmanské říše*, Praha 1996.

¹⁴ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Krvavá odyssea: Řecký boj za nezávislost 1821–1832*, Praha 2011.

¹⁵ HRADEČNÝ, Pavel, *Dějiny Řecka*, Praha 2009.

¹⁶ KREISER, Klaus, NEUMANN, Christoph K., *Dějiny Turecka*, Praha 2010.

¹⁷ WEITHMANN, Michael W., *Balkán: 2000 let mezi Východem a Západem*, Praha 1996.

¹⁸ GLENNY, Misha, *Balkán 1804–1991: Nacionalismus, válka a velmocí*, Praha 2003.

2. Východní otázka

I když se Osmanská říše na počátku 19. století rozprostírala na území tří kontinentů – severní Afriky, jihovýchodní Evropy a Malé Asie s Arabským poloostrovem, již dávno to nebylo obávané impérium, které vyvolávalo respekt u svých sousedů. Již v průběhu předchozího století se tento v Evropě obávaný mnohonárodnostní kolos začal vlivem vnějších i vnitřních politických faktorů rozpadat. Byrokratický aparát trpěl dezintegrací a korupcí. Vojenské jednotky, janičáři, byly demoralizované a nedisciplinované. Správa provincií byla komplikovaná kvůli rozdílné míře autonomie a snah o separaci.¹⁹

Vnitřní slabost říše vedla i k jejím nezdarům na mezinárodní scéně, jelikož od sklonku 17. století prohrála většinu válečných konfliktů s evropskými mocnostmi. Úpadek sultánova státu a současně geopolitické a ekonomické zájmy evropských velmocí v jihovýchodní Evropě a na Blízkém východě pak daly ve druhé polovině 18. století vzniknout novému fenoménu v mezinárodních vztazích: takzvané Východní otázce. Ta se týkala další budoucnosti Osmanské říše, tedy co se stane v případě jejího zhroucení a kdo co z tohoto dědictví získá. Případné úsilí o parcelaci Osmanské říše však bylo limitováno protichůdnou politickou strategií evropských mocností na Balkáně a v Levantě. Cílem bylo získat sféry vlivu, aniž by vznikl válečný konflikt, který by poškodil evropské aktéry. Expanzivní politika Ruska směřovala především na Balkán: do Bulharska, Valašska, Moldávie a Černomoří. Rusko tímto přístupem logicky podněcovalo v této oblasti neklid oslabující Osmanskou říši. Naopak Velká Británie se stavěla do role tureckého spojence ve snaze udržet si svůj vliv v Levantě a zabránit rostoucímu vlivu Ruska ve Středomoří. Rakousko, které bylo v minulých stoletích hlavním soupeřem Osmanské říše, mělo na Balkáně mocenské zájmy zejména v jižních Uhrách a Srbsku. Francie neměla na Balkáně vlastní teritoriální zájmy, ale chtěla si udržet svůj vliv v Levantě.²⁰

Východní otázka vznikla především kvůli protiosmanské politice Ruska v době, kdy v jeho čele stála carevna Kateřina II., která v letech 1768–1774 vedla válku s osmanským sultánem Mustafou III.²¹ Sultán válku prohrál a byl donucen 21. července 1774 uzavřít mír v Küçük Kaynarca, který reprezentoval naprosté vítězství Ruska.²²

¹⁹ GOMBÁR, Eduard, *Moderní dějiny islámských zemí*, Praha 1999, s. 30–34.

²⁰ ANDERSON, s. 4–10.

²¹ SKŘIVAN, Aleš, *Evropská politika 1648–1914*, Praha 1999, s. 124–125.

²² COBDEN, Richard, *Russia and the Eastern Question*, Boston 1854, s. 17.

Kateřina II. byla prohlášena za „*ochránkyni pravoslavného obyvatelstva*“, čímž bylo Rusku umožněno zasahovat do vnitropolitických záležitostí Osmanské říše, které byly bezprostředně spjaty s otázkou knížectví.²³ Největším pokořením pro Vysokou portu se ale stalo otevření Úžin ruskému obchodnímu loďstvu a povolení svobodné plavby všem ruským lodím Černým mořem, do té doby pod jejich výsostnou nadvládou. Evropské mocnosti se otevřeně ohradily proti znění mírové smlouvy, která pro ně představovala nebezpečí skrze nárůst ruského působení nejen v Černém moři, ale díky dohodám o Úžinách i v moři Středoziemím. Vítězství Ruska v roce 1774 předestřelo vojenskou neschopnost Osmanské říše konkurovat v následujícím staletí evropským mocnostem.²⁴

Evropská diplomacie postupně hledala řešení, jak naložit s nestabilní zemí v případě jejího rozpadu. Carské Rusko bylo první mocností, která disponovala plánem na dělení Osmanské říše. Řecký projekt carevny Kateřiny II. měl dvě varianty. První počítala s tím, že Rusko anektuje Krym a oblast mezi Dněstrem a Bugem, Rakousko dostane Bosnu, Srbsko a Dalmácii a Francii případně Egypt. Na území Moldávie, Valašska a Besarábie bude vytvořen nový stát Dácie. Druhá představa předpokládala obnovení Byzantské říše a zřízením „*řeckého státu*“ s hlavním městem Cařihradem a vládcem Konstantinem Pavlovičem, vnukem Kateřiny II.²⁵ Velká Británie a Prusko v tom spatřovaly hrozbu nebezpečí a uvědomovaly si nutnost udržet Osmanskou říši celistvou, jakožto bariéru před ruskou expanzí do Levanty. Situace se změnila v roce 1787, kdy sultán Abdülhamid I. zaslal carevně Kateřině ultimátum, ve kterém žádá vyklizení vojenských posádek na Krymu, v důsledku čehož proběhla v letech 1787–1792 šestá rusko-turecká válka.²⁶ Boje byly ukončeny mírovou smlouvou v Jasech v lednu 1792. Tím byla uzavřena první etapa Východní otázky, která ukázala projekt „*řeckého státu*“ carevny Kateřiny II. jako nereálný.²⁷

Vnitropolitická situace Osmanské říše byla stejně nestabilní jako její mezinárodní postavení. Nástupcem sultána Abdülhamida I. byl Selim III., který dosedl na trůn ještě v průběhu válečného konfliktu s Ruskem. Jeho hlavní snahou byla centralizace a modernizace říše pomocí reforem. Selim III. se snažil o diplomatické

²³ GOMBÁR, s. 32–33.

²⁴ KREISER, NEUMANN, s. 138.

²⁵ BITIS, s. 20–21.

²⁶ SKŘIVAN, s. 126–128.

²⁷ GOMBÁR, s. 34.

styky s Evropou, a proto nechal založit velvyslanectví v Londýně, Paříži a ve Vídni. V letech 1793–1793 Selim III. zavedl reformy *Nizâm-i Cedîd* – Nový pořádek.²⁸ Ty se výrazně dotkly vojenských jednotek – janičářů. Stávající oddíly byly nahrazeny vojskem moderního typu jako u evropských armád, což vyvolalo vzpouru staré armády. Selim III. byl 29. května 1807 svržen janičáry a na jeho místo byl dosazen bratranec Mustafa IV, který ponechal v následujícím roce Selima III. zavraždit.²⁹ Následující rok byl do čela říše dosazen Mahmud II., bratr Mustafy IV.

Postava Mahmuda II. patří z hlediska historie Osmanské říše k těm nejkontroverznějším. Nejednoznačné hodnocení Mahmudovy osobnosti zachytil ve své knize Alan Palmer: „*Třebaže známe z obrazů jeho tvář, vnitřní podoba Mahmuda II. nám uniká. Byl to despota nebo reformátor? Vrtkavý zrádce důvěry, nebo vládce žijící svou vizí? Packal, který se vrhl do pustošivých válek, nebo lstivý státník, jenž říši uchránil před dravými sousedy? Měli bychom na něj pohlížet jako na „nevěřícího sultána“, který na muslimy uvalil břemeno evropských reforem, či jako na Mahmuda Spravedlivého (Mahmud Adli) jako dnešní Turci?*“³⁰ Evropští zástupci v Istanbulu ho hodnotili rozporuplně, což dokládá například Eduard Gombár: „*Nejproslulejší britský velvyslanec u Vysoké porty Stratford Canning považoval Mahmuda II. za despota bez skrupulí. Naopak Helmuth von Moltke ve svých vzpomínkách Mahmuda II. nazval „Petrem Velikým Osmanského impéria.*“³¹ Pozice Mahmuda II. byla složitá. Na jedné straně vytvářel centralizovanou říši s mocí v jeho rukou, bez toho, aby si proti sobě postavil své notábly, ale zároveň musel přesvědčit evropské mocnosti o životaschopnosti Osmanské říše. Za jeho vlády došlo ke třem klíčovým konfliktům, které výrazně dopomohly k oslabení státu vůči Evropě: řeckému povstání, rusko-turecké válce a egyptské krizi.

Závažným vnitřním problémem Osmanské říše, který přetrvával celé 19. století, byly balkánské *sandžaky* – provincie. Území Balkánu zahrnovalo 5 rozlehlých celků – Řecko, Moldavsko, Valašsko, Albánii a Srbsko. Tato území měla strategický význam pro evropské velmoci a zároveň dokazovala neschopnost Osmanů vyrovnat se s emancipačními snahami a povstáními v jednotlivých částech. Již na počátku 19.

²⁸ VESELÁ, Zdenka, *Novověké dějiny Turecka: 1. díl*, Praha 1966, s. 12.

²⁹KREISER, NEUMANN, s. 142–143.

³⁰PALMER, s. 83.

³¹GOMBÁR, s. 97.

století vypukla v Srbsku série povstání (1804–1817) proti osmanské nadvládě, která díky decentralizaci říše jednala podle vlastní vůle a utlačovala obyvatelstvo. Nedlouho po vypuknutí prvního srbského povstání došlo k další rusko-osmanské válce (1807–1812), jejíž záminkou byla sultánem iniciovaná změna místodržících ve Valašsku a Moldavsku. Osmanská říše byla tím pádem oslabena a nucena bojovat na dvou frontách. V roce 1812 je v Bukurešti uzavřen rusko-osmanský mír, kterým Rusku připadla Besarábie.³² Zároveň sultán přislíbil caru Alexandrovi I., že udělí Srbsku autonomii. Dohoda však nebyla realizována a následujícího roku Turci opět obsadili Bělehrad. Osmanská říše se od svého počátku zásadně stavěla proti poskytování politické autonomie územím pod její nadvládou, a pokud k tomu přistoupila, pak pouze díky politickému nátlaku ze zahraničí.³³

Po roce 1815 a pádu Napoleona I. se změnila situace v Evropě, a tím i mocenské zájmy států na Balkáně. Rakousko získalo Dalmatské království, čímž došlo ke změně jeho jihovýchodní hranice na Balkáně. Rusku bylo po Vídeňském kongresu potvrzeno držení Besarábie. Británie získala protektorát nad Jónskými ostrovy. Rostoucí nespokojenost obyvatelstva v osmanské části Balkánu představovala pro Mahmuda II. potenciální hrozbu. Represivní opatření sultána vůči povstalcům přikláněly veřejné mínění a vlády Evropy na stranu vzbouřenců. Z toho důvodu si „*velmoci začaly nárokovat status ochránců částí osmanského obyvatelstva – Rusko pravoslavných, Francie katolíků a unitářů*“.³⁴ Rusko se snažilo za každou cenu posílit svou moc na Balkáně, což zásadně odmítala Velká Británie, která si zároveň uvědomovala, že v případě podpory povstalců napomáhá destabilizovat Osmanskou říši ve prospěch Ruska, jehož touha byla kontrolovat zahraniční i domácí politiku sultánovy vlády.

Na počátku 19. století se zároveň opět projevilý řecké snahy o nezávislost. Řekové zaujímali již několik generací výsostné postavení mezi křesťanskými národy v Osmanské říši. Dostávalo se jim největšího vlivu, často působili na vysokých pozicích ve státním aparátu a správě země. Již za válek Osmanské říše s carevnou Kateřinou II. se zrodily myšlenky na samostatnost Řecka. Kateřina II. se snažila vyvolat na Balkáně protiosmanské povstání Řeků s cílem uskutečnit svůj plán anexy.³⁵ Řecké elity žijící

³²HANIOĞLU, Şükrü M., *A Brief History of the Late Ottoman Empire*, Princeton 2008, s. 60.

³³RYCHLÍK, Jan, *Mezi Vídní a Cařihradem I*, Praha 2009, s. 115.

³⁴KREISER, NEUMANN, s. 139.

³⁵WOODHOUSE, *Capodistria*, s. 52.

v zahraničí si pod vlivem nových myšlenkových proudů uvědomovaly možnost využít svůj potenciál a osamostatnit se z vlivu Osmanů. Zrodila se tak myšlenka na samostatný stát, která však nejdříve zasáhla jen omezený počet Řeků z vyšších společenských vrstev.

3. Zahraniční politika mocností vůči Osmanské říši na počátku řeckého povstání (1821–1825)

Křesťanské národy si v Osmanské říši držely rozdílné postavení, přičemž právě Řekové spravovali nejvyšší posty. Část Řeků byla úzce svázána s osmanskou správou a vděčila jí za své privilegované postavení, jež by v případě povstání ztratila. Jednalo se především o fanarioty,³⁶ kteří v říši působili na předních postech v bankovníctví, správě a obchodu. Drželi si funkci velkého dragomana a hodnosti hospodarů v Moldavsku a Valašsku.³⁷ Na jejich stranu se stavěla i většina řeckokatolického kléru v čele s patriarchou, který si za pomoci sultána držel v říši výsadní vliv nad řeckokatolickými národy. Druhou skupinou, která uplatňovala zcela opačný názor s cílem eliminovat moc Osmanů a nastolit svrchovaný řecký stát, byli řečtí emigranti, intelektuálové a bohatí obchodníci, mezi něž patřila i část fanariotů.

Zejména Řekové žijící mimo Osmanskou říši viděli novou možnost prosadit vznik nezávislého řeckého státu. Roku 1814 založili Řekové v Oděse revoluční organizaci Společnost přátel – *Philiki Hetairia*, jejímž původním záměrem bylo dosadit do svého čela hraběte Ioannise Kapodistriase, člena významné řecké rodiny a zároveň ruského ministra zahraničí. Kapodistrias tento post odmítl a po tomto nezdaru bylo vedení Společnosti přátel předáno knížeti Alexandru Ypsilantimu, jehož otec byl v předcházejících letech správcem Moldavska a Valašska.³⁸

První etapa řeckého boje započala v Moldavsku a Valašsku, když Alexander Ypsilanti překročil 6. března 1821 rusko-tureckou hranici se svým vojenským oddílem.³⁹ Během tří měsíců bylo toto povstání potlačeno. Současně vypukla i ozbrojená vzpoura Řeků na Peloponésském poloostrově, kterou následovaly rozsáhlé masakry tureckého obyvatelstva na řecké půdě, při kterých byly zavražděny desetitisíce lidí především z řad civilního obyvatelstva.⁴⁰

Postoj evropských velmocí k národnostním hnutím byl na počátku 19. století odmítavý a nepřátelský. Tento strach pramenil ze zkušenosti z Velké francouzské revoluce a Napoleonských válek, což ovlivňovalo i jejich vztah k řeckému povstání.

³⁶ Pojmenování vzniklo podle istanbulské čtvrti Fanar, kterou Řekové obývali. CRAWLEY, s. 11.

³⁷ MARRIOTT, s. 179.

³⁸ GLENNY, s. 41.

³⁹ ŠEDIVÝ, s. 32.

⁴⁰ BREWER, s. 79–85.

Reakce mocností na konflikt byla různá s ohledem na jejich zájmy na Balkáně a v Levantě. Prvotní stanovisko vůči řeckému povstání bylo zcela odmítavé. V konfliktu spatřovaly vzpouru a komplot povstalců vůči svému svrchovanému vládci sultánovi. Žádosti řeckých vyslanců o evropskou pomoc byly proto zamítnuty. Současně si nikdo z nich nepřál úplnou destrukci Osmanské říše. Rakouský kancléř kníže Klemens Václav Lothar Nepomuk Metternich věřil, že Mahmud II. dokáže povstání potlačit. Svůj postoj ve prospěch Turecka vyjádřil slovy: „*Turecko je náš nejlepší, nejklidnější a nejosvědčenější soused.*“⁴¹ Británie, Rakousko a Francie měly na jakoukoliv intervenci rozdílný názor, přesto je však spojovala snaha zabránit Rusku rozšířit svůj vliv na Balkáně, popřípadě vyvolat další válečný konflikt s Tureckem.⁴² Car Alexander I. si uvědomoval, že skrze pomoc Řekům může upevnit své postavení v podunajských knížectvích a zároveň si naklonit pravoslavný klérus, který žádal dodržení úmluv zavazujících cara k ochraně pravoslavných věřících v Osmanské říši. Toto carovo hledisko bylo podporováno hrabětem Kapodistriase, jenž prosazoval nezávislost Řecka a v případné válce viděl možnost jak jí dosáhnout. Alexander I. zároveň věděl, že mnohem výhodnější je udržet Osmanskou říši celistvou a slabou. Případná fragmentace říše by s určitostí vyvolala vojenský konflikt, ve kterém by se Rusko ocitlo osamocené proti koalici ostatních velmocí. Car se tedy prozatím rozhodl zachovat Turecko v pozici slabého souseda a na Balkáně nezasáhnout.⁴³

Mahmud II. byl vypuknutím povstání v Řecku zaskočen. Řeckokatolický patriarcha Řehoř V. se snažil uklidnit situaci v Istanbulu a současně odsoudil a exkomunikoval celou vzpouru i členy organizace Společnosti přátel. Přesto byl Řehoř V. označen za zrádce a 22. dubna 1821 byl zatčen a následně oběšen.⁴⁴ Křesťanské obyvatelstvo Osmanské říše se ve velkých městech stalo terčem útoků. Rakouský a ruský zástupce v Istanbulu se k nepokojům stavěli odmítavě. Ruský velvyslanec Grigorij Alexandrovič Stroganov upozorňoval sultána, že útoky proti křesťanům pobuřují cara Alexandra I., který je podle smlouvy z Küçük Kaynarca jejich ochráncem.⁴⁵ Současně však na konferenci v Lublani 1821 bylo povstání Řeků evropskými mocnostmi v čele s Rakouskem a Ruskem odsouzeno. Kníže Metternich

⁴¹ HYNA, Alfréd, *Vybrané kapitoly z dějin novověku II: Dějiny Balkánu 1800–1913*, Plzeň 1999, s. 46.

⁴² HRADEČNÝ, s. 285.

⁴³ ANDERSON, s. 58–59.

⁴⁴ MARRIOTT, s. 183–184.

⁴⁵ PAPPAS, s. 17.

se snažil zabránit Alexandru I., aby vyvolal válku se sultánem, která by měla již předem jasný výsledek, což se mu nakonec také podařilo.⁴⁶ Pasivní ruská pozice v řecko-osmanském konfliktu se posléze začala komplikovat díky pravoslavné církvi, která naléhala na cara, ať zasáhne proti masakrům křesťanů, ale i kvůli vlivné řecké menšině žijící v Rusku. Vysoká porta se souhlasem Alexandra I. vyslala do podunajských knížectví vojsko, které mělo povstání eliminovat, ale posléze ho odmítla stáhnout. Tím porušila dřívější rusko-turecké dohody.⁴⁷ Celá situace vyvrcholila poté, co sultán Mahmud II. nařídil uzavření Úžin pro obchodní lodě s obilím vyplouvající z černomořských přístavů. Tím paralyzoval ruský námořní obchod, který zprostředkovávalo převážně řecké obchodní loďstvo. Alexander I. reagoval přerušением diplomatických styků s Tureckem, což ještě ztížilo mezinárodní poměry. Rakouský a britský zástupce byli nuceni intervenovat u sultána, aby nařízení zrušil, a tím zabránil vyvolání další rusko-turecké války.⁴⁸ Na podzim 1821 se v Hannoveru shodl kníže Metternich se svým britským protějškem lordem Robertem Stewardem Castlereaghem, že si nepřejí rozpad Turecka a tuto zprávu předali Rusku.⁴⁹ Kníže Metternich od počátku prosazoval nezasahovat ve prospěch Řeků a přesvědčil o této politice i cara Alexandra I., čímž byl odvrácen hrozící vojenský konflikt.⁵⁰ Následně byl hrabě Kapodistrias v srpnu 1822 zbaven funkce.⁵¹

V lednu roku 1822 se v Epidauru sešlo první řecké národní shromáždění a následně byla vyhlášena nezávislost Řecka. Povstání se v průběhu roku 1822 ocitlo v defenzivním postavení vůči sultánovým jednotkám. Osmanská armáda dosahovala vítězství a obnovila sultánovu vládu nad celým západním Řeckem kromě Missolonghi. V dubnu 1822 došlo k masakru 30 000 obyvatel na ostrově Chios ze strany Osmanů.⁵² Tento čin pobouřil širokou evropskou veřejnost, jež od počátku povstání zastávala myšlenky filhelénství.⁵³

⁴⁶ CRAWLEY, s. 17–18.

⁴⁷ BURILOVÁ, Xenie, *Dějiny diplomacie: Díl I.*, Praha 1961, s. 448.

⁴⁸ CLAYTON, s. 44.

⁴⁹ SKŘIVAN, Aleš, DRŠKA, Václav, STELLNER, František, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, Praha 1994, s. 33.

⁵⁰ BIRULOVÁ, s. 448.

⁵¹ SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 33.

⁵² MARRIOTT, s. 186.

⁵³ Filhelénské hnutí podporovalo řecký národně osvobozenecký boj proti turecké nadvládě v letech 1821–1829. Jeho stoupenci se nalézali v Evropě i Americe. Patřili mezi ně A. S. Puškin, G. G. Byron, V. Hugo, J. W. Goethe. WEITHMANN, s. 205–207.

I přes počáteční odmítnutí řeckého povstání evropské velmoci nadále řešily otázku, jak na ně reagovat. Rusko váhalo, zda má vzpouru vyvolanou Řeky v Podunají a konflikt v pevninském Řecku považovat za jeden problém, nebo je oddělit a angažovat se na Balkáně s cílem prosadit zde své vlastní zájmy. Zástupci mocností se sešli koncem roku 1822 na jednání ve Veroně, kde se hlavním tématem staly jiné intervenční zásahy. Snaha Velké Británie a Rakouska směřovala zabránit caru Alexandrovi I. vystoupit na kongresu s návrhem, který by vyústil v ruský zásah proti Turecku. Na žádost knížete Metternicha byl k diskusi pozván dokonce i osmanský zástupce, ale sultán Mahmud II. o rokování neprojevil zájem.⁵⁴ Řekové, doufající v podporu mocností, k jednání nebyli přizváni.

V letech 1823–1824 došlo k první zásadní změně na mezinárodní scéně v souvislosti s řeckým povstáním. V březnu 1823 britský ministr zahraničí George Canning prohlásil: „*Od nynějška bude Velká Británie považovat Řeky a Turky za válčící strany, a tedy může řeckým povstalcům poskytnout půjčku ve výši 800 000 liber sterlinků.*“⁵⁵ Británie tak dala najevo obrat v zahraniční politice. V roce 1824 se sultán dohodl o vojenské intervenci na Peloponésu s egyptským místodržícím Muhammadem Alím a jeho synem Ibrahímem pašou. To nevyhovovalo evropským mocnostem, neboť se tím pozvedl význam Egypta ve Středomoří, jenž si však chtěla podržet Evropa.⁵⁶ V lednu 1824 na jednáních v Petrohradě navrhl Alexander I. vytvoření tří autonomních knížectví: Peloponésu, Východní Rumélie a Západní Rumélie na území Řecka.⁵⁷ Ta měla za svého svrchovaného vládce uznávat sultána, ale dozor nad jejich správou měly zajišťovat evropské mocnosti.⁵⁸ To odmítlo Rakousko i Velká Británie, jež chápaly, že jde o snahu Ruska rozšířit svůj vliv. S tejný názor měli i Řekové, jejichž cílem byla úplná nezávislost. Na konci roku 1824 byla svolána konference v Petrohradě, na které měly velmoci vyřešit další postup v řecké otázce, především završit jednání o již dříve navrhnutém rozdělení Řecka. Jednání se však protáhla až do léta roku 1825, kdy byla uzavřena druhá etapa rokování.⁵⁹ Velká Británie se nezúčastnila ani jednoho z petrohradských jednání. Ostatní zástupci velmocí vyslechli carův návrh na rozdělení

⁵⁴ BIRULOVÁ, s. 452.

⁵⁵ GOMBÁR, s. 104.

⁵⁶ Tamtéž, s. 105.

⁵⁷ DITTRICH, Zdeněk Radslav, *Balkánské kolbiště a evropské mocnosti*, Brno 1998, s. 9.

⁵⁸ MACFIE, s. 16.

⁵⁹ CRAWLEY, s. 43.

a správu Řecka, ale diplomaticky to odmítli, přičemž poslední slovo mělo Rakousko. Kníže Metternich přestřel, že ani jedna ze stran, Řekové a Turci, s návrhem nesouhlasí, a tím se stává bezpředmětný. Skutečným důvodem zamítnutí návrhu ale byla obava z nárůstu ruského vlivu na Balkánu, který spojoval všechny zúčastněné země.⁶⁰

V roce 1825 došlo k vylodění vojenských sborů Ibrahíma paši na Peloponésu. Řecké jednotky se ocitly v sevření mezi Ibrahímovými vojsky na jihu a osmanskou armádou na severu. Athény a Missolonghi⁶¹ byly v následujících dvou letech dobyty a jediným významným městem v řeckých rukou na pevnině se stal Nauplion. Kníže Metternich doufal, že Ibrahím paša v nejbližší době ovládne vzbouřená území. Řekové se díky intervenci Ibrahíma paši ocitli v defenzivě. Řecká prozatímní vláda v červenci 1825 požádala o pomoc Británii, přičemž spoléhala na podporu Canninga a londýnských bankéřů, od kterých získala půjčky.⁶² Zároveň doufala, že Británie přijme jejich návrh na vznik britského protektorátu nad územím Řecka.⁶³ Tuto žádost, tzv. *Akt podřízenosti*, však britská strana zcela odmítla.⁶⁴ Na podzim 1825 začala probíhat rusko-britská jednání o zprostředkování míru mezi sultánem a Řeky. Celá mezinárodní situace se zkomplikovala poté, co hlavní politický představitel jednání, car Alexander I., v prosinci 1825 zemřel a na jeho místo nastoupil Mikuláš I.

⁶⁰ ANDERSON, s. 62–63.

⁶¹ V dubnu 1824 v Missolonghi umírá na malárii básník a filhelén lord George Gordon Byron, účastník se zde coby dobrovolník řeckých bojů. BREWER, s. 218–219.

⁶² DITTRICH, s. 10.

⁶³ CLAYTON, s. 46.

⁶⁴ HRADEČNÝ, s. 289–290.

4. Zahraniční jednání mocností s Osmanskou říší (1826–1827) a bitva u Navarina

Nástupem cara Mikuláše I. na ruský trůn došlo ke změně ruského jednání v záležitostech týkajících se Balkánu a Osmanské říše, nikoliv však ke změně cílů ruské zahraniční politiky. Mikuláš I. se odlišoval od předchozího vládce Alexandra I. Kníže Metternich vystihl jeho postoj k zahraniční politice Východu takto: „*Řečtí povstalci mu na srdci neleželi, avšak ruským zájmům dával nejvyšší prioritu.*“⁶⁵ Již na počátku roku 1826 využila britská vláda možnost ujistit se o stanovisku cara ohledně operací na Balkáně. V lednu vyslal Londýn do Petrohradu svého zástupce lorda Wellingtona, jenž měl blahopřát Mikuláši I. k nástupu na trůn a zároveň prosadit zahraniční zájmy ministra George Canninga. Cílem Británie bylo spojit se s Ruskem a realizovat nátlak na Osmanskou říši, jejíž armáda drancovala řecké území a vraždila obyvatelstvo. Tím by bylo dosaženo narušení rusko-rakouského spojení a výsadní post v jednání s Ruskem by získala Velká Británie. Canning věděl, že ruská a britská politika se díky tomu prováže a zabrání se tak možnosti, že car bude v řecké otázce jednat nezávisle na ostatních velmocech. Zároveň si nepřál vyvolání další rusko-osmanské války, která by Turecko pravděpodobně zcela zničila.⁶⁶

Mikuláš I. považoval vzbouřené Řeky za buřiče a odmítal vystoupit jako ochránce rebelující strany.⁶⁷ Současně si ale přál vypořádat se s Turky a rozšířit svoji sféru vlivu. Evropské velmoci se obávaly, aby car úmyslně nevyvolal válku, ale Mikulášovým zájmem nebylo Turecko zničit, avšak pouze oslabit. Během petrohradských jednání za přítomnosti cara, Wellingtona a i ruského ministra zahraničí hraběte Karla Nesselrodeho byl tajně vypracován ruský návrh zasláný Mahmudovi II. Sultán tak obdržel ultimátum s několikátýdenní lhůtou ke splnění. Rusko trvalo na obnovení autonomie v podunajských knížectvích, jaká panovala před rokem 1821.⁶⁸ Další sporné otázky, jako udělení samosprávy a výsad Srbsku, zakotvené v bukurešťském míru z roku 1812, měly být následně projednány s osmanskými zástupci v Besarábii.⁶⁹

⁶⁵ HYNA, s. 11.

⁶⁶ ANDERSON, s. 64.

⁶⁷ CLAYTON, s. 49.

⁶⁸ PAPPAS, s. 20.

⁶⁹ MACFIE, s. 16–17.

Vzájemná dohoda Ruska a Británie vyústila v Petrohradský protokol podepsaný 4. dubna 1826.⁷⁰ Ten stanovoval vzájemný postup Británie a Ruska s cílem ukončit řecko-tureckou válku a vytvořit autonomní řecký stát, jehož svrchovaným vládcem zůstane sultán, ale Řekové si vytvoří vlastní vládu a zákony. Vazalství vůči Osmanské říši bude reprezentováno placením roční daně, jejíž částka nebyla specifikována. Zároveň všechno turecké obyvatelstvo mělo opustit řecké území. Důležitějším sdělením úmluvy bylo to, že Rusko a Británie se budou vzájemně podporovat v případě, že dojde k odmítnutí návrhu tureckou stranou. Dohoda také obsahovala část, ve které strany souhlasily se společným postupem v řecké otázce, ale zároveň jim bylo v případě potřeby umožněno jednat samostatně, pokud by jeden ze signatářů odmítl podpořit kroky toho druhého.⁷¹ Rusko navíc získalo potvrzení, že v případě jeho války se sultánem se Velká Británie nepostaví proti carovi. Poté, co Canning obdržel Petrohradský protokol, pochopil, že místo aby omezil ruskou blízkovýchodní politiku, dal Mikuláši I. volnou ruku i k případné válce s Osmanskou říší.⁷²

Evropskou velmocí, jíž z jednání v Petrohradě zcela vyřadili, se stalo Rakousko. Kníže Metternich se o podepsání protokolu dozvěděl až zpětně. Mikuláš I., který držel situaci zcela ve svých rukou, si ale válku nepřál. Mahmud II. odmítl podepsat předložený Petrohradský protokol, který chápal jako zásah do své vnitropolitické vlády.

Situace v Istanbulu využila ruská vláda a vynutila si na Portě přijetí dalších ústupků. V létě 1826 byli do černomořského přístavu Akkerman vysláni zástupci sultána, aby jednali s Ruskem o předložených požadavcích. Jednání započala v červenci. Na nich ruský zástupce hrabě Voroncov předložil řadu nároků vůči Turecku. Rokovalo se o totožných tématech jako v předchozích smlouvách - otázce autonomie podunajských knížectví, vytyčení nové rusko-turecké hranice na Kavkaze, odškodnění ekonomických ztrát v důsledku uzavření Úžin a piraterie, samosprávě Srbska a kromě jiného i právu plavby skrze Úžiny.⁷³ Zvláštností je, že žádný z ruských požadavků se netýkal Řecka a probíhajících bojů na poloostrově. Jednání byla ukončena 7. října 1826 podepsáním Akkermanské konvence.⁷⁴ Tento dokument prezentoval velkou míru ústupků, které musel Mahmud II. vůči Rusku přijmout. Velká Británie a ostatní velmoci

⁷⁰ HYNA, s. 15–16.

⁷¹ ŠEDIVÝ, s. 149.

⁷² CRAWLEY, s. 53–55.

⁷³ DITTRICH, s. 18–19.

⁷⁴ MACFIE, s. 17.

byly nuceny konvenci akceptovat, neboť předešlý Petrohradský protokol nebyl přijat a odmítnutí další dohody by mohlo vyvolat rusko-osmanskou válku.⁷⁵

Roku 1826 propukl válečný konflikt mezi Persií a carem, který měl Mikuláše I. zaměstnat, avšak perský šáh ještě téhož roku prohrál.⁷⁶ V dubnu 1827 zvolilo národní shromáždění řeckým prezidentem hraběte Kapodistriase, což z britského pohledu pouze potvrdilo výsadní postavení Ruska na Balkáně.⁷⁷ Nesouhlas s ponecháním řešení osmanko-řeckého konfliktu výhradně v rukou Británie a Ruska vyjádřila Francie. Ta chtěla být součástí jednání, a tak pozvednout svou prestiž na vnitropolitickém i zahraničním poli. Rakousko a Prusko tento akt zcela vyřadil z aliančních jednání.

Mikuláši I. se během prvních dvou let jeho vlády podařil v zahraniční politice znamenitý tah. Uzavřením Petrohradského protokolu získal na svou stranu Británii, která si vůbec nepřála stát v roli možného rozvratitele Osmanské říše. George Canning byl dobře obeznámen s faktem, že se Británie dostala do postavení, jež by jí mohlo zcela zdiskreditovat. Zároveň si Mikuláš I. skrze ratifikaci Akkermanské konvence rozšířil a výrazně posílil svůj vliv na Balkáně, aniž by zahájil válečné tažení proti Turecku. Car si uvědomoval, že případným porušením Akkermanské konvence ze strany Turecka může začít vlastní válečnou operaci.

Dne 6. července 1827 byla v Londýně podepsána smlouva upravující předchozí Petrohradský protokol v alianční dohodu o společném postupu na obranu řeckého povstání a ukončení vojenských akcí obou zúčastněných stran.⁷⁸ Kromě Ruska a Británie byla k alianci přizvána i Francie, jejíž král Karel X. považoval svoji účast za záležitost prestiže. Znění ujednání zůstalo téměř identické s petrohradským protokolem. Řešení konfliktu na Východě mělo být v případě potřeby dosaženo společnou intervencí. Pokud by kterákoliv ze stran odmítla boje ukončit, tak mělo dojít k vnějšímu zásahu velmocí, ale bez použití boje, což bylo prakticky nemožné. Zároveň však spojenecká smlouva neumožňovala v případě války dosáhnout územních zisků. Díky ruskému tlaku byly do smlouvy zařazeny tajné články týkající se společného postupu aliančního loďstva proti turecko-egyptským námořním jednotkám a jejich zásobování na Peloponésu. Tato část paktu zahrnující námořní operace měla mít v budoucnu

⁷⁵ ANDERSON, s. 65–66.

⁷⁶ BIRULOVÁ, s. 457.

⁷⁷ WOODHOUSE, s. 279.

⁷⁸ CLAYTON, s. 51.

klíčový význam. Smlouva plnila především zastrašovací charakter a směřovala k donucení sultána přijmout požadavky uznávající autonomii Řecka. Rakousko odmítlo Londýnský protokol podepsat, neboť řešení vlastního konfliktu bylo ve smlouvě nejasně zaneseno.⁷⁹ V případě, že by došlo k odmítnutí či zdržování ze strany Mahmuda II., tajný evropský emisar v Káhiře byl připraven dojednat příměří s Muhammadem Alím.⁸⁰

Mahmud II. odmítl požadavky velmocí z Londýnského protokolu. Dále oslovený egyptský místodržící zvažoval, zda na výzvu velmocí reagovat, ale obával se, že by mohl být v Osmanské říši prohlášen za zrádce a tím poškodit své mocenské postavení. Snahy velmocí zprostředkovat jednání Vysoká porta striktně odmítla. Turecká vláda předpokládala, že vnitřní rozpory nově vzniklé aliance budou zaměstnávat její aktéry, a tím nedojde k donucovacím akcím vůči Osmanské říši. Rusko a Velká Británie se v dalších krocích hlídaly navzájem a Francie se snažila kontrolovat kroky obou velmocí. Canning předpokládal, že přerušení diplomatických styků s Istanbulem bude jako výstraha postačující. Dalšího vývoje v jednání se však nedožil, neboť zemřel 8. srpna 1827.⁸¹

Účastníci aliančního paktu nedlouho po podpisu Londýnského protokolu vyslali do tureckých vod společné válečné loďstvo. Cílem flotily se stala blokáda tureckého a především egyptského loďstva, jež pod velením Ibrahíma paši na Peloponés přepravovalo vojenské jednotky a proviant. Problém nastal v okamžiku, kdy došlo k interpretaci nařízení vydaných spojeneckými vládami mocností, jelikož britský velvyslanec v Istanbulu Stratford Canning zaslal britskému viceadmirálovi siru Edwardu Codringtonovi nejednoznačné instrukce. V rozkazu zdůrazňoval mírový postup válečného loďstva, ale v případě, že nedojde k uposlechnutí příkazu o ukončení zásobování osmanských jednotek a budou vyčerpána také ostatní mírová řešení, mohlo dojít i k použití síly.⁸² Viceadmirála Codringtona vedla zpráva k přesvědčení, že v krajním případě má bojovat, což Canning rozhodně nezamýšlel.

Flotila britských, francouzských a ruských lodí zakotvila před zálivem Navarino, kde blokovala transport proviantu na pevninu. Mezi koalicí velmocí a Ibrahímem pašou došlo k několika jednáním, jež měla stabilizovat situaci, ale díky jazykové bariéře

⁷⁹ ŠEDIVÝ, s. 151.

⁸⁰ PALMER, s. 105.

⁸¹ CRAWLEY, s. 82–83.

⁸² MARRIOTT, s. 196.

vznikla dohoda, kterou každá strana chápala jinak. Válečné operace zahájené na alianční i osmanské straně, byly vzájemně chápány jako nedodržení předešlého ústního jednání.

Spojenecká flotila se přesunula do zátoky, aniž by o tom předem informovala Ibrahíma pašu. Tento akt mohl být chápán pouze jako demonstrace síly, která měla rozpoutat boj. Dne 20. října 1827 byla turecko-egyptská flotila zničena v námořní bitvě u Navarina.⁸³ Operace byla popsána slovy: „*Šlo v podstatě o náhodný incident, který si žádná z velmocí na blokádě zúčastněných nepřála. Výsledek však, totální zničení egyptsko-tureckého loďstva, znamenal definitivní konec tureckých vyhlídek na udušení řeckého boje.*“⁸⁴ Poté, co se o průběhu a výsledku bitvy dozvěděly vlády velmocí, stavěly se k problému velmi rozpačitě. Británie útok považovala za nevíтанý a ostudný. Rusko a Francie v něm naopak spatřovaly podlomení Turecka. Samotný postup aliančních sil však neznamenal vyhlášení války proti Osmanům. Sultán nadále odmítal uznat řeckou autonomii, dodržet smlouvu s Ruskem o právu svobodného námořního obchodu Úžinami a ruský protektorát nad Valašskem a Moldavskem.

⁸³ WOODHOUSE, *Navarino*, s. 114.

⁸⁴ DITTRICH, s. 20.

5. Rusko-osmanská válka (1828–1829)

Po bitvě u Navarina došlo ke změně postoje velmocí ve Východní otázce. Britská politika námořní bitvu považovala za chybu a vévoda Wellington zaslal Vysoké portě omluvu nešťastného incidentu.⁸⁵ Francie naopak chtěla konflikt dovést do konce a vyslat do Řecka vojenský sbor, který by na Peloponésu ovládl situaci. Současně mělo dojít k obsazení podunajských knížectví Ruskem. Ruská vláda souhlasila se zásahem v knížectvích a možným obsazením Úžin včetně Istanbulu, ale Mikuláš I. byl prozatím zaneprázdněn válečnou akcí v Persii, kde došlo k obnovení války, která trvala do února 1828.⁸⁶

Mahmud II. se odmítal smířit s porážkou, kterou utrpěl u Navarina. V prosinci 1827 vyhlásil sultán svatou válku proti všem nevěřícím.⁸⁷ Následně uvalil embargo na námořní obchod procházející přes Úžiny a anuloval přijatou Akkermanskou konvenci. Jednání ruských, britských a francouzských diplomatů s Vysokou portou nepřineslo žádné uspokojivé výsledky, ba naopak. Sultán po alianci žádal finanční kompenzaci za zničené loďstvo a nadále zamítal předložené požadavky týkající se řeckého státu a otevření Úžin námořnímu obchodu. Po vyostřeném jednání, na kterém byly sultánovy podmínky odmítnuty, došlo k přerušení diplomatických styků. Posléze v prosinci 1827 velvyslanci tří spojeneckých velmocí opustili Istanbul.⁸⁸

Evropské vlády s napětím očekávaly, jaká bude reakce zainteresovaných velmocí, především Ruska, které od jara 1828 nebylo vojensky vázáno v Persii. Zájmy Mikuláše I. na Balkáně se nevztahovaly k řeckému povstání, i když na něj měly mít klíčový význam, ale hlavně k podunajským knížectvím a Úžinám, kterým se tehdy říkalo „*klíče od vlastního domu*“.⁸⁹ Válku Rusko vyhlásilo 26. dubna 1828, přičemž oficiálním důvodem bylo porušování úmluv Mahmudem II. Velmoci předpokládaly, že carská armáda konflikt rychle vyhraje a vymůže si na sultánovi prosazení požadavků.

První rok války nepřinesl žádný očekávaný výsledek, spíše naopak. Obě armády zahájily tažení ve velmi žalostném stavu, díky čemuž se vojenské akce nedařilo rychle ukončit. V obou táborech panoval nedostatek vojáků a chaotické a nedostatečné velení umocněné špatným zásobováním. Navíc se již v prvních měsících války v ruských

⁸⁵ PAPPAS, s. 24.

⁸⁶ BITIS, s. 273–273.

⁸⁷ MARRIOTT, s. 197.

⁸⁸ ŠEDIVÝ, s. 169.

⁸⁹ BIRULOVÁ, s. 458.

jednotkách objevily epidemie tyfu, úplavice a dalších chorob, které až do konce války decimovaly armádu.⁹⁰ Vývoj války netrpělivě sledovaly nezapojené velmoci, které chtěly ze situace vytěžit co nejvíce. Rakouští diplomaté v čele s knížetem Metternichem doufali v nezdar Ruska,⁹¹ a to hlavně na Balkáně, kde se situace nevyvíjela příznivě. Zároveň ale rakouská vláda vedla jednání s Británií, Francií a Pruskem o ukončení války a zastavení operací na Východě. Avšak žádná z velmocí se necítila povinná zasahovat do rusko-osmanského konfliktu.⁹² Od listopadu 1828 až do června 1829 se rakouská vláda snažila vytvořit v Evropě protiruskou koalici, která měla zahrnovat Rakousko, Francii, Prusko a Británii. Tyto snahy ovšem odhalili ruští vyslanci. Následně došlo k ochlazení vztahů mezi Mikulášem I. a kancléřem Metternichem.

Ruské boje na Balkáně započaly v květnu 1828, když armáda v čele s carem a jeho generály překročila hraniční řeku Prut,⁹³ před sedmi lety překročenou i Alexandrem Ypsilantim, a vstoupila na území Osmanské říše. Hlavní vojenské akce probíhaly především na území Balkánu, v podunajských knížectvích a dále pak na Kavkaze, kde byla otevřena druhá fronta.

Problémem obou válčících stran bylo nesourodé velení. Mikuláš I. a jeho velitelé, maršál hrabě Petr Wittgenstein a generál Ivan Fjodorovič Paskevič, se nedokázali shodnout na jednotné strategii. Velmi podobné poměry panovaly i na velitelství v Istanbulu. Sultánovi velitelé nechtěli opustit hlavní město, protože chtěli zůstat co nejblíže Mahmudovi II. a držet si svůj vliv na panovníka. První z nich na frontu odešel až několik týdnů po zahájení konfliktu.

Ruské jednotky na Balkáně postupovaly směrem k Varně, kde došlo k několikaměsíčnímu obléhání méně početné turecké posádky. Pád Varny 10. října 1828 byl pro Rusy nejdůležitějším úspěchem první etapy balkánské války.⁹⁴ Na jaře roku 1829 se novým velitelem ruských vojsk stal generál hrabě Hans Karl Dibič, jehož cílem mělo být vítězně ukončit konflikt a zabránit jeho dalšímu prodlužování.⁹⁵ Ke klíčovému

⁹⁰ BITIS, s. 276–277.

⁹¹ BIRULOVÁ, s. 459.

⁹² PAPPAS, s. 25.

⁹³ MARRIOTT, s. 197.

⁹⁴ ŠEDIVÝ, s. 178.

⁹⁵ BITIS, s. 311–312.

střetu vojsk došlo 11. června 1829 v bitvě u Kulevče, ve které byli Turci poraženi.⁹⁶ Generál Dibič následně zahájil tažení přes pohoří Balkán na jih.

V polovině srpna se ruské jednotky dostaly před Drinopol, která raději záhy kapitulovala. Tím pádem Dibič obsadil klíčový obranný bod umožňující pokračovat v tažení na Istanbul. V hlavním městě Osmanské říše propukla panika. Mahmud II. se velmi obával, že Rusové dorazí až do města a vojensky ho obsadí. Po mnoha rokování s evropskými zástupci se tedy rozhodl, že této možnosti předejde a začal spolupracovat v mírovém jednání s druhou stranou. Car na tato jednání s úlevou přistoupil, protože jeho vojska nebyla ve stavu, aby s jistotou úspěšně okupovala Istanbul. Přesto všechno se evropské velmoci domnívaly, že ruská armáda měla zásadní převahu a její vítězství považovaly pouze za otázku času. Lord Wellington konstatoval, že „*pro ruská vojska by nebylo nijak nesnadné obsadit Cařihrad*“.⁹⁷ Mikuláš I. si avšak nepřál zabrat Istanbul, ale pouze dosáhnout dalších ústupků vůči Vysoké portě.

Válečný konflikt byl uzavřen 14. září 1829, kdy sultán přistoupil na podmínky předložené Ruskem.⁹⁸ Osmanská říše tím opět utrpěla zdrcující porážku, přesto nebylo cílem ruských jednání rozvrátit Turecko, nýbrž posílit v něm ruský vliv na sultánovu vládu a dosáhnout územních zisků. Drinopolský mír uzavíral jednu z kapitol Východní otázky a svým významem se rovnal míru z Küçük Kaynarca.⁹⁹ Turecko ztratilo část černomořského pobřeží, území na Kavkaze a dále ostrovy v deltě Dunaje. Moldavsku a Valašsku byla přislíbena samospráva a zároveň mělo Rusko pokračovat v jejich okupaci do doby, než Turecko zaplatí válečné reparace. Došlo k potvrzení námořních práv pro ruské lodě, kterým bylo dovoleno provozovat námořní obchod skrze Bospor a Dardanely. To bylo umožněno také všem státům, které by o to měly zájem. Jeden z článků mírové smlouvy obsahoval též souhlas se vznikem autonomního řeckého státu.

⁹⁶ Tamtéž, s. 317.

⁹⁷ BIRULOVÁ, s. 460.

⁹⁸ MACFIE, s. 18.

⁹⁹ MARRIOTT, s. 199.

6. Jednání velmocí o vzniku řeckého státu (1828–1829)

Zatímco v letech 1828–1829 se na Balkáně a Kavkaze odehrávala rusko-osmanská válka, velmoci vedly jednání, při nichž rozhodovaly o možné rozloze vznikajícího řeckého státu a jeho formě. Hrabě Kapodistrias, zvolený za řeckého prezidenta v roce 1827, se do řeckého Nauplionu dostavil v únoru 1828.¹⁰⁰ Zvolení do funkce mu zajistilo jeho významné společenské postavení a neutrální vazby na řecká povstalecká hnutí.

Kapodistrias se však musel vypořádat i s problémy na mezinárodní úrovni. Velká Británie a Francie se k vládě nového řeckého prezidenta stavěly nesouhlasně, neboť se obávaly nárůstu ruského vlivu na řeckou politiku. Vnitropolitický nesoulad řecké vlády vyvolával diplomatický tlak v Londýně a Paříži, kde byla některá Kapodistriova politická rozhodnutí shledána jako proruská. V samotném Řecku se vytvořily probritské a profrancouzské frakce reprezentované Kapodistriasovými soupeři. Naopak proruská klika stála na Kapodistriasově straně, ale její úloha a vliv na vládu byla především ostatními velmocemi značně přeceňována.

Britský premiér Wellington a ministr zahraničí Aberdeen viděli řeckého prezidenta jako prodlouženou ruku Mikuláše I. Kapodistriase oba politici považovali za „zaprodance Rusů“¹⁰¹ a k otázce řecké nezávislosti se stavěli v letech 1828–1829 naprosto odmítavě. Jejich snahou bylo prosadit co nejmenší územní autonomii Řecka a na rozdíl od přispívajícího Ruska a Francie neinvestovat do vznikající samosprávy. Wellington také nesouhlasil s opakovanými žádostmi Kapodistriase o intervenci proti jednotkám Ibrahíma paši, jejichž část stále zůstávala na Peloponésu. Britský premiér na adresu Řecka dokonce prohlásil: „*Takový humbuk jako je řecká otázka tu ještě nikdy nebylo.*“¹⁰²

Prezident, který měl strach, že egyptské jednotky na poloostrově setrvají, požádal 24. června 1828 o vojenskou pomoc francouzského krále Karla X. Francouzská vláda, jež soustavně hledala způsob, jak se prosadit na mezinárodní scéně, na intervenci přistoupila, čímž si zajistila status důležitého ochránce Řeků. V červenci 1828, se souhlasem Ruska i Velké Británie, vyslal Karel X. vojenský expediční sbor, který se

¹⁰⁰ MACFIE, s. 18.

¹⁰¹ ŠEDIVÝ, s. 186.

¹⁰² SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 39.

měl vypořádat se situací na Peloponésu.¹⁰³ Do čela vojenských jednotek byl postaven maršál Nicolase Joseph Maison.

Celá intervenční akce se naprosto minula účinkem, který si od ní sliboval Karel X. a jeho vláda. V době příplutí francouzských jednotek do Řecka se již v Egyptě jednalo o problému, který měl jejich zásah řešit. Britský zástupce admirál Codrington byl pověřen jednáním s egyptským místodržícím o otázce stažení Ibrahímových sborů. Codrington uzavřel s Muhammadem Alím smlouvu potvrzující stažení většiny egyptských jednotek z Peloponésu, vyjma několika posádek v pevnostech. Konvence byla podepsána 6. srpna 1828 v Alexandrii.¹⁰⁴ V okamžiku, kdy se většina Ibrahímových jednotek chystala již odplout do Egypta, došlo k vylovení francouzského expedičního sboru čítajícího 14 000 vojáků.¹⁰⁵ V průběhu září opustily egyptské vojenské síly Řecko a začátkem října odplul i jejich velitel Ibrahím paša.

Francouzský maršál Maison, který věřil, že se mu v Řecku podaří získat slávu na bitevním poli, byl s vývojem situace nespokojen. Proto se rozhodl jednat podle vlastních cílů a napadnout zbylé egyptské jednotky. Ty v souladu s alexandrijskou konvencí zůstávaly v pěti pevnostech v Navarinu, Koronu, Patrasu, Modonu a Rhionu.¹⁰⁶ Pro francouzské mnohonásobně početnější síly nebyl útok na posádky v pevnostech problémem. Egyptští vojáci navíc měli od Ibrahíma paši zakázáno útočit na Francouze, a tak se jich většina vzdala bez boje.¹⁰⁷ Maršál Maison tím pádem opět přišel o své vojenské vavříny. Přestože k tomu neměl rozkaz, zvažoval, zda neuposlechnout žádost řecké vlády o intervenci v pevninském Řecku s cílem vyhnat turecká vojska. Tento plán byl zastaven francouzskou vládou, která nedala svolení k dalším operacím. Francouzské jednotky nadále zůstaly na Peloponésu až do roku 1833, kdy se vrátili poslední vojáci zpět do Francie.¹⁰⁸

Další pozornost musela řecká vláda věnovat dění v pevninské části Řecka. Evropské velmoci se stavěly nelibě k podpoře územních nároků Řecka v plném rozsahu, které požadoval Kapodistrias. Na podzim roku 1828 se jednání velmocí pro Řeky vyvíjela nepříznivě. Zdálo se, že se podle londýnského protokolu z 16. listopadu 1828

¹⁰³ PURYEAR, s. 51.

¹⁰⁴ PAPPAS, s. 25.

¹⁰⁵ MARRIOT, s. 198.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 198.

¹⁰⁷ ŠEDIVÝ, s. 187.

¹⁰⁸ CRAWLEY, Charles. William, *War and Peace in an Age of Upheaval 1793–1830*, Cambridge 1965, s. 689.

bude řecký stát skládat pouze z Peloponésu a několika ostrovů, spadajících pod společný protektorát velmocí.¹⁰⁹ Zbylá část pevninského Řecka byla stále ovládána sultánem a velmoci neprojevily zájem intervenovat v Kapodistriasův prospěch. Delegáti vlád se sešli na jednáních v řeckém Porosu, kde padl dokonce návrh, jenž přiznával Řekům pouze území Peloponésu.¹¹⁰ Prezident předpokládal, že pokud se mu podaří získat území na pevnině pod svou správou vlastní silou, bude jeho zpětné navrácení Mahmudovi II. nereálné a velmoci přijmou vznik rozsáhlejšího státu. Vládní rozkaz byl takový, aby vůdci řeckých vojsk obsadili co největší území v Západní a Východní Rumélii. Jejich operace byly úspěšné, takže zástupci velmocí na jednání v Porosu doporučili svým vládám, aby akceptovaly rozlehlejší variantu řeckého státu.

Na jaře 1829 se v Londýně konala zásadní jednání určující míru nezávislosti a územní rozlohu Řecka. Vévoda Wellington, který nesouhlasil s přílišnou velikostí státu, ze svého postoje nakonec ustoupil a umožnil prosadit hranici budoucího autonomního řeckého státu od zálivu Volos na východě k zálivu Arta na západě pevninského území.¹¹¹ V Londýně byl 22. března 1829 přijat nový protokol potvrzující tento územní rozsah země.¹¹² Vojenské operace probíhající roku 1829 v Řecku měly za cíl ovládnout co největší část oblastí pod řeckou vládou. V květnu kapitulovalo Missolonghi a v září se podařilo obsadit oblast Východní Rumélie. Athény byly taktéž roku 1829 obsazeny, tedy až na Akropoli, kde se turecká posádka udržela až do roku 1833.¹¹³

V září 1829 došlo k obratu situace. Posledním vojenským střetem řecko-osmanského konfliktu se stala bitva v Boiótii 25. září 1829, kterou vítězně vybojoval Dimitrios Ypsilanti, bratr Alexandra Ypsilantiho.¹¹⁴ V Řecku došlo k zastavení bojů mezi Řeky a Osmanskou říší a zároveň byl uzavřen mír mezi Mahmudem II. a Mikulášem I. Sultán souhlasil s přijetím Londýnského protokolu, ale budoucnost řeckého státu ještě nebyla vyřešena. Kapodistrias nesouhlasil s protokolem, který vytvořily velmoci. Řecku nebyla dána samostatnost, ale pouze vnitřní autonomie s podmínkou platby 1,5 milionů tureckých piastrů ročně sultánovi, jenž zůstal

¹⁰⁹ MARRIOT, s. 198.

¹¹⁰ ŠEDIVÝ, s. 188.

¹¹¹ CLAYTON, s. 56.

¹¹² MARRIOT, s. 198.

¹¹³ HRADEČNÝ, s. 295.

¹¹⁴ Tamtéž.

svrchovaným řeckým vládcem.¹¹⁵ Ostrovy Samos a Kréta měly zároveň setrvat v držbě Osmanské říši a Řecku připadly Kyklady, Eubois a další ostrovy kolem Peloponésu.¹¹⁶ Hlavním cílem řecké vlády se v dalších měsících měl stát zisk statusu nezávislého státu, k čemuž však potřebovala souhlas Ruska, Francie i Velké Británie.

¹¹⁵ ŠEDIVÝ, s. 188.

¹¹⁶ PAPPAS, s. 25

7. Nezávislost Řecka (1830–1832)

Na konci roku 1829 záležel osud Řecka zcela na rozhodnutí tří velmocí. Podpis drinopolského míru a březnového protokolu z Londýna přislíbil vznik státu s vlastním panovníkem, ale úplná nezávislost, tak jak ji požadoval Kapodistrias, zatím nebyla potvrzena. V roce 1830 nadále pokračovala jednání v Londýně, při kterých Velká Británie, Francie a Rusko diskutovaly o vyřešení řecké otázky. Požadavky a představy velmocí o nově vzniklém státu se však lišily. Francie, zaneprázdněná v zimě 1829–1830 přípravou své vojenské kampaně proti Alžírsku, neměla Řecko jako prioritní zájem a dala souhlas ke vzniku nezávislého státu.¹¹⁷ Naopak Velká Británie v čele s vévodou Wellingtonem byla pro samostatnost pouze za předpokladu, že bude uznán menší územní zisk Řecka.¹¹⁸ Největším zastáncem vzniku řeckého státu se stalo Rusko. Cíle velmocí prosadit řeckou nezávislost byly zcela pragmatické, bez větších ohledů na řecké zájmy. Jednalo se o jedinou možnost, jak do budoucna udržet mírové soužití Turků a Řeků a zároveň si na území podržet vliv.

Mnohem větším předmětem zájmu velmocí se stalo zvolení a dosazení nové hlavy řeckého státu na trůn. Všechny zúčastněné strany si uvědomovaly, že volba kandidáta bude komplikovaná s ohledem na své vlastní zájmy. Trůn neměl získat žádný z příslušníků dynastií evropských velmocí, aby skrze svůj rod neprotěžoval jednu z nich. Další možností bylo vybrat člena méně významného panovnického rodu, který neměl tak silné mezinárodní postavení. I zde se ale ukázalo, že méně významné dynastie jsou spřízněny s některou z velmocí, což činilo výběr jejich příslušníka nemožným pro zbylé státy.

Na pokračujícím jednání v Londýně padly návrhy hned několika kandidátů na nový řecký trůn. Pro Rusko, Francii a Velkou Británii se stalo prakticky nemožné vybrat jednoho společného kandidáta. Vždy se uvažovalo pouze o tom, který z uchazečů bude pro všechny tři velmoci nejpřijatelnějším. Volba, která musela být provedena, tak nakonec vyšla na Leopolda Sasko-Koburského, který byl ale v příbuzenském svazku s britským panovníkem Jiřím IV.¹¹⁹ Důvodů, proč výběr padl právě na Leopolda, bylo hned několik. Ačkoliv měl velmi úzké vazby na Velkou

¹¹⁷ CLAYTON, s. 58.

¹¹⁸ PAPPAS, s. 26.

¹¹⁹ Leopold Sasko-Koburský byl manžel britské princezny Charlotty, dcery krále Jiřího IV., která však v době jeho jmenování na řecký trůn byla již po smrti. CRAWLEY, s. 176.

Británii, samotní její političtí představitelé ho neměli v oblibě, a tak ho přímo neprosazovali. Na seznamu uchazečů zbyl Leopold jako poslední a zdál se tak ideální volbou, neboť se jako filhelén zajímal o dění v Řecku a byl akceptován i řeckou stranou. Kapodistrias výběr nového panovníka přijal, protože souhlasil jak s novým státním zřízením, tak i osobou Leopolda, kterého znal z dřívějších jednání a považoval ho za vhodného kandidáta.

3. února 1830 došlo v Londýně k podpisu tří protokolů ustanovujících nezávislost řeckého království v čele s panovníkem Leopoldem.¹²⁰ Naneštěstí se některé body protokolů neshodovaly s Leopoldovými představami ani Kapodistriasovými zájmy, čímž byly z jejich strany neakceptovány. Leopold protokol přijal 23. února s podmínkou, že neschválené části budou posléze změněny.¹²¹ Oba státníci se nechtěli smířit se změnou územní rozlohy nového státu. Podle předchozích smluv z Londýna měla hranice země probíhat dále na sever od nového návrhu. Londýnský protokol z března vyznačoval hraniční pásmo mezi ústím řeky Sperchios na východě a řekou Acheloos na západě, což bylo jižněji, než byl původní záměr.¹²²

Druhým neméně závažným sporem se stala otázka zafinancování nového státu. Leopold i Kapodistrias si uvědomovali, že stát nemůže vzniknout a udržet se bez přísunu finanční podpory od velmocí. Ta měla být vyplacena v podobě půjčky, která by pokryla výdaje na chod státu. Podle představ obou státníků se výše půjčky měla pohybovat kolem 2,4 milionu liber a její vyplacení garantovaly velmoci.¹²³ Zároveň se pro upevnění státu stala zcela nepostradatelnou vojenská intervence, kterou měli zajistit členové aliance. Řekové se také na velmocích dožadovali záruk ochrany řeckého obyvatelstva Samosu a Kréty, jež zůstaly sultánovi.¹²⁴ Dalším sporným bodem protokolů se stalo nařízení, jehož uvedení v platnost by znamenalo vyhlášení amnestie pro turecké obyvatelstvo s účelem navrátit jim zabavený majetek.¹²⁵

Všechny tyto sporné body vedly k dalším jednáním. Pro Leopolda zůstával největším problémem postoj mocností k finanční půjčce a změna územní rozlohy Řecka. Velká Británie, Francie a Rusko nakonec byly ochotny ustoupit v otázce

¹²⁰ WEITHMANN, s. 208.

¹²¹ DAKIN, s. 278.

¹²² MACFIE, s. 18.

¹²³ MARRIOT, s. 199.

¹²⁴ HRADEČNÝ, s. 293.

¹²⁵ ŠEDIVÝ, s. 190.

finanční podpory, ale možnost změny stanovené hranice byla nediskutovatelná. Po dvou měsících jednání nedošlo k ochotě k ústupkům v otázce určení hranice státu ani u jedné ze stran. Leopold se proto rozhodl pro riskantní tah. Odmítl přijmout požadavky velmocí a 21. května 1830 se vzdal koruny, přičemž předpokládal, že poté bude jeho žádosti vyhověno. Britská strana se ale nedala zastrašit a Leopoldovu abdikaci přijala. Řekové, kteří souhlasili s vybraným monarchou a chtěli ho v čele státu, tak byli novým vývojem událostí roztrpčeni.

Tato změna v řecké politické scéně přišla v nejméně vhodný okamžik. Kapodistrias předpokládal, že po nástupu krále si udrží politický vliv. Jelikož k tomu nedošlo, musel se s narůstající opozicí v Řecku vyrovnat sám. Kapodistriasovi odpůrci se drželi zpět jen do doby, než se Leopoldovo odstoupení stalo skutečností, která následně předurčila i Kapodistriasův pád. V Řecku vypuklo povstání proti stávající vládě, v jehož čele stála jedna z mnoha nespokojených frakcí. Prezidentovi se podařilo vzpouru eliminovat, ale k uklidnění situace nedošlo. Všechny tyto problémy vyvrcholily 9. října 1831, kdy opozice spáchala na Kapodistriase úspěšný atentát, jehož aktéři byli popraveni.¹²⁶ Následně řecké shromáždění jmenovalo vládu složenou ze tří představitelů, kteří ale nedokázali zaujmout shodné stanovisko, což vedlo k občanské válce.

V tomto okamžiku do sporu opět vstoupily velmoci. Velká Británie a Francie se rozhodly v následujícím politickém boji podpořit jednu frakci a Rusko jinou. Vůdcové politických skupin odmítali ustoupit svým soupeřům a současná podpora velmocí jen přispívala k prodlužování konfliktu. Francie, která na Peloponésu nadále měla své expediční sbory, se tak chtě nechtě stala přímým účastníkem občanské války.

Od léta roku 1830 se zájem velmocí o angažování v řecké otázce změnil. Francie zažila v červenci vlastní politickou revoluci. V listopadu 1830 rezignoval vévoda Wellington a k moci se dostala vláda s lordem Charlesem Greyem a novým ministrem zahraničí Henrym Johnem Templem vikontem Palmerstonem.¹²⁷ Obě tyto události měly příznivý vliv na řecké snahy o nezávislost. V čele francouzské i britské vlády se objevili prořecky smýšlející liberálové, kteří souhlasili s nezávislostí Řecka a původní,

¹²⁶ PAPPAS, s. 26.

¹²⁷ SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 41.

rozsáhlejší variantou jeho území. Konečná ustanovení byla přijata na londýnské konferenci 26. září 1831.¹²⁸

Posledním úkolem se stalo zvolit nového panovníka. Tento post připadl bavorskému princovi Ottovi z rodu Wittelsbachů, jehož otec Ludvík I. Bavorský byl známý filhelén a souhlasil s řeckým bojem za nezávislost. Ottova kandidatura na trůn byla projednávána již od roku 1829, ale kvůli jeho mládí nebyla jeho volba dlouho reálná. Velká Británie, Francie a Rusko oficiálně požádaly 13. února 1832 Ludvíka I., aby přijal řeckou korunu pro Ottu.¹²⁹ Záhy se dostavila kladná odezva a 7. května 1832 došlo k podpisu konvence, jež ustanovila Ottu řeckým králem.¹³⁰ Současně bylo dojednáno, že až do 1. června 1835, kdy panovník dosáhne dvaceti let a tím i plnoletosti, bude řecký stát spravovat regentská rada zvolená Ludvíkem I.¹³¹ Velmoci požadovaly formální potvrzení, že Bavorsko a Řecko se nikdy nespojí v jeden státní celek, což Ludvík I. přijal. Následně se Řecku vyplatila přislíbená půjčka 2,4 milionů liber a přibyla vojenská podpora.

Posledním aktérem celého konfliktu, s nímž nikdo doposud nejednal, se stala Osmanská říše. Mahmud II. pochopil, že akceptování vzniku řeckého nezávislého státu je nutností. Současně se ale odmítal smířit s navrhovanou rozlohou státu. Zástupci velmocí v Istanbulu vedli v polovině roku 1832 množství diplomatických jednání s cílem přesvědčit sultána o neodvratnosti přijetí všech předložených ultimát. Mahmud II. se nakonec musel nátlaku velmocí podvolit, neboť ho zaměstnával vlastní spor s Muhammadem Alím. Pochopil, že není v jeho silách vzdorovat evropským velmocem i svému místodržícímu. Na podmínky velmocí sultán nakonec přistoupil 21. července 1832.¹³²

Tímto aktem se uzavřela i jednání probíhající v Londýně. Poslední protokol zúčastněné strany ratifikovaly 30. srpna 1832, čímž do smluv zanesly i sultánův souhlas s jeho nároky. Mahmud II. si mohl ponechat ostrovy Kréta a Samos a dále pak finanční náhradu 465 tisíc liber, které za Řecko musely velmoci zaplatit.¹³³

¹²⁸ ŠEDIVÝ, s. 197.

¹²⁹ DAKIN, s. 310.

¹³⁰ CRAWLEY, s. 550.

¹³¹ HRADEČNÝ, s. 298.

¹³² DAKIN, s. 311.

¹³³ ŠEDIVÝ, s. 201.

Řecký nezávislý stát se tak po mnoha letech bojů stal skutečností. Následujícího roku připlul do řeckého království i jeho panovník Otto I. a 25. ledna 1833 usedl na řecký trůn.¹³⁴ I přes úspěšné prosazení všech řeckých požadavků Řekové nezískali přesně to, za co bojovali. Místo vytoužené demokratické vlády vznikl absolutistický režim s charakterem protektorátu. Předchozí ústava schválená národním shromážděním nebyla mocnostmi přijata. Až další desetiletí ukázalo, že vláda cizí dynastie nepřinese utišení neklidných poměrů řeckého lidu.¹³⁵

¹³⁴ MARRIOT, s. 200.

¹³⁵ HRADEČNÝ, s. 298–300.

8. Závěr

Východní otázka představovala více než jedno století součást většiny nejdůležitějších politických a diplomatických jednání. Ta se týkala především uspořádání jihovýchodní Evropy a Turecka. Právě řecká válka za nezávislost byla jednou z prvních kapitol tohoto vleklého sporu, jenž předznamenával postupnou dezintegraci Osmanské říše.

Řecký boj za nezávislost byl ve svém zrodu považován za jednu z dalších potyček mezi Osmany a balkánskými národy. Evropské státy na počátku předpokládaly, že sultán bude schopen povstání potlačit. Velmoci zvažovaly, jaký postoj zaujmou ke konfliktu, který byl definován jako vnitřní spor Osmanské říše, tedy Mahmuda II. a jeho vzbouřených řeckých poddaných. Naopak evropská veřejnost zasažena vlnou filhelénství věřila v nutnost angažovat se na straně Řeků. Velmoci musely k řecké otázce přistupovat obezřetně. Po napoleonských válkách se evropské země stavěly k revolucím a povstáním uvnitř států s obavami, neboť jakékoliv osvobozenecké snahy mohly vyvolat destabilizaci evropských vlád. Stejně tak tomu bylo i v případě vlasteneckého boje Řeků za nezávislost.

Počátku řecké války věnovaly největší pozornost především bezprostředně zainteresované velmoci – Rusko a Rakousko, které měly hranici přímo s Tureckem. Pro Rusko se Osmanská říše během 18. století stala soupeřem, jenž v následujícím století již nikdy nebyl schopen bránit své evropské državy. Naopak Rakousko se od počátku 19. století stavělo k Turecku jako k bezpečnému slabému sousedovi, který neohrožuje jeho hranici na Balkáně.

V prvních letech řecké války se do jednání zapojil další stát – Velká Británie. Ta na Balkáně neměla vlastní teritoriální zájmy, ale přesto se bezprostředně začlenila do konfliktu. Její vláda se na počátku rozhodla nepodpořit ani jednu z bojujících stran. Až posléze přiznala Řekům právo válčící strany a začala své politické úmysly na východě podmiňovat eliminací ruského vlivu na Balkáně. Tím se povstání dostalo do další etapy, kdy se hlavními hráči stala Velká Británie a Rusko, jejichž cíle v mezinárodní politice byly rozdílné. K aliančním jednáním byla nakonec přizvána i Francie, čímž vznikla nová aliance velmocí.

Stěžejní roky 1828 a 1829 byly obdobím velkých jednání a konfliktů zainteresovaných velmocí, které rozhodly o existenci Řecka. Hlavní vojenská tíha intervence ležela na Rusku, které ve válce s Osmanskou říší realizovalo své vlastní

teritoriální zájmy. Velká Británie a Francie zatím vyjednávaly podmínky vzniku Řecka a ukončení bojů s Osmanskou říší. Již bylo zřejmé, že Řekové získají svůj stát, ale prozatím nebyly stanoveny podmínky jeho fungování. Rakousko, jež bylo v počátcích konfliktu součástí všech velkých jednání, bylo v posledních letech z rokování prakticky vytlačeno a svou mocenskou politiku v řeckém povstání uplatnilo už pouze minimálně. Poslední etapa vzniku Řecka se nesla hlavně v duchu jednání aliance velmocí – Velké Británie, Ruska a Francie s řeckou vládou a sultánem. Přestože Řekové získali svou samostatnost, jejich požadavky na vlastní stát byly determinovány požadavky mocenské politiky aliance.

Míru a intenzitu zásahů velmocí do konfliktu vždy podmiňovaly jejich politické, územní a ekonomické zájmy. Jednalo se hlavně o zajištění politického vlivu jak u sultánova dvora, tak posléze v nové řecké vládě, ale i mezi evropskými mocnostmi, které skrze intervenci v konfliktu demonstrovaly svou moc na evropské půdě. Dalším společným důvodem, proč se velmoci zabývaly řeckou otázkou, se staly jejich ekonomické cíle, zejména týkající se námořní obchodní dopravy, která byla realizována skrze Úžiny pouze se souhlasem Turecka. Motiv územních zisků, na rozdíl od předešlých zájmů, již nebyl pro všechny aktéry totožný. Tento podnět vhněl do jednání hlavně Rusko.

Rusko bylo od počátku povstání nejaktivnějším a nejagresivnějším členem velmocenských jednání. Jeho cíle na Balkáně a Kavkaze, jež se snažilo získat na Osmanské říši, byly jasně stanoveny. Zároveň však v okamžiku, kdy po rusko-turecké válce Rusko dostalo příležitost k destrukci Turecka, nepodniklo předpokládané kroky, ale zachovalo ho jako slabého souseda, skrze něhož mohlo uplatňovat zásadní mocenskou a ekonomickou politiku. V případě jejich postoje k otázce podunajských knížectví a řecké válce se opět projevila pragmatická politika Ruska, ve které bylo hlavní snahou získat co největší mocenský vliv na preferovaném území.

Velká Británie v řecko-osmanském konfliktu zastávala rozdílnou roli, kterou určovaly její odlišné cíle. Britská politická scéna se k osvobozeneckému boji Řeků stavěla nelibě. Britská vláda odmítala jakoukoliv destrukci Turecka, které právě řecká válka za nezávislost výrazně oslabovala. Osmanská říše byla Velkou Británií vnímána jako poslední překážka pro ruskou expanzi na Balkáně a tím i nárůst ruské moci, který by mohl znamenat vznik nebezpečného hegemona na Východě. Britští politici

si uvědomovali nutnost udržet v Evropě rovnováhu sil, což v danou chvíli znamenalo zachovat Turecko, co nejrychleji ukončit boje v Řecku a zabránit Rusku v posílení vlivu na politiku Balkánu.

Francie do konfliktu zasáhla jako poslední. Jejími hlavními cíli nebyly územní zisky ani posílení politické moci na Východě. Šlo především o mocenské postavení Francie mezi jejími evropskými soupeři. Stěžejním motivem francouzské vlády bylo zajistit si hlas na jednáních o řecké otázce a tím ukázat, že patří mezi evropské hráče prvního řádu. Její angažování v konfliktu nikdy nedosáhlo takového rozsahu jako u Velké Británie a Ruska. Díky své vojenské intervenci v posledních letech si však zajistila nezpochybnitelné místo mezi rozhodujícími velmocemi.

Rakousko, které na počátku sporu bylo primárním účastníkem jednání, zcela ztratilo ke konci 20. let své postavení v rokováni. Rakouské zájmy na Balkáně spočívaly především v udržení statusu quo na hranicích i v politické moci všech aktérů konfliktu. Jeho vláda byla stejně jako britská pro zachování Osmanské říše jako slabého, ale spolehlivého souseda, který nebude vyvolávat spory.

Výsledkem řeckého povstání, rusko-turecké války a diplomatických jednání velmocí se stal vznik nezávislého řeckého státu. Ačkoliv to byli právě Řekové, kdo vyvolat konflikt, bez vojenské i diplomatické intervence Evropy by se vlastního státu dočkali jen stěží. Jejich politická moc, stejně tak jako vojenská, byla zanedbatelná a především právě mocnosti jim daly příležitost vybojovat si nezávislý stát. Postoj velmocí k vlastnímu povstání byl odmítavý, ale současně akceptovaly řecký záměr. Otázkou se tedy stalo – vyměň sloveso – např. vyvstala tedy otázka, jak získat pro Řeky nezávislost a zároveň nedopustit zhroucení Osmanské říše. Jediným východiskem byla vojenská i politická intervence velmocí, která by co nejrychleji ukončila konflikt a zároveň jim dopomohla k dosažení vlastních cílů. Řekům se tak podařilo získat vlastní stát, ale vliv mocností zúčastněných v konfliktu na řeckou vládu a chod státu byl nezpochybnitelný. Vzniklý stát se tak musel zodpovídat svým zahraničním „stvořitelům“ v mnoha ohledech.

9. Seznam použité literatury

Literatura:

1. ANDERSON, Matthew Smith, *The Eastern Question 1774–1923*, New York 1966.
2. BIRULOVÁ, Xenie, *Dějiny diplomacie: Díl I.*, Praha 1961.
3. BITIS, Alexander, *Russia and the Eastern Question: Army, Government, and Society: 1815–1833*, Oxford 2006.
4. BREWER, David, *The Greek War of Independence: The Struggle for Freedom from the Ottoman Oppression and the Birth of the Modern Greek Nation*, New York 2003.
5. CLAYTON, Gerald David, *Britain and the Eastern Question: Missolonghi to Gallipoli*, London 1971.
6. COBDEN, Richard, *Russia and the Eastern Question*, Boston 1854.
7. CRAWLEY, Charles William, *War and Peace in an Age of Upheaval 1793–1830*, Cambridge 1965.
8. CRAWLEY, Charles William, *The Question of Greek Independence: A Study of British Policy in the Near East, 1821–1832*, Cambridge 1930.
9. DAKIN, Douglas, *The Greek Struggle for Independence: 1821–1833*, London 1973.
10. DITTRICH, Zdeněk Radslav, *Balkánské kolbiště a evropské mocnosti*, Brno 1998.
11. GLENNY, Misha, *Balkán 1804–1991: Nacionalismus, válka a velmoci*, Praha 2003.
12. GOMBÁR, Eduard, *Moderní dějiny islámských zemí*, Praha 1999.
13. HANIOĞLU, Şükrü M., *A Brief History of the Late Ottoman Empire*, Princeton 2008.
14. HRADEČNÝ, Pavel, *Dějiny Řecka*, Praha 2009.
15. HYNA, Alfréd, *Vybrané kapitoly z dějin novověku II.: Dějiny Balkánu 1800–1913*, Plzeň 1999.
16. KREISER, Klaus, NEUMANN, Christoph K., *Dějiny Turecka*, Praha 2010.
17. MACFIE, Alec Lawrence, *The Eastern Question 1774–1923*, New York 1996.
18. MARRIOTT, John Arthur Ransome, *The Eastern Question an Historical Study in European Diplomacy*, Oxford 1917.
19. PALMER, Alan, *Úpadek a pád Osmanské říše*, Praha 1996.

20. PAPPAS, Paul Constantine, *The United States and the Greek War for Independence*, New York 1985.
21. PURYEAR, Vernon John, *France and the Levant: From the Bourbon Restoration to the Peace of Kutiah*, Madison 1968.
22. QUATAERT, Donald, *The Ottoman Empire 1700–1922*, New York 2005.
23. RAPPORT, Michael, *Evropa devatenáctého století*, Praha 2011.
24. RYCHLÍK, Jan, *Mezi Vídní a Cařihradem 1*, Praha 2009.
25. SKŘIVAN, Aleš, *Evropská politika 1648–1914*, Praha 1999.
26. SKŘIVAN, Aleš, DRŠKA, Václav, STELLNER, František, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, Praha 1994.
27. ŠEDIVÝ, Miroslav, *Krvavá odyssea: Řecký boj za nezávislost 1821–1832*, Praha 2011.
28. ŠVANKMAJER, Milan, *Dějiny Ruska*, Praha 2012.
29. UTHMANN, von Jörg, *Diplomaté – Státní aféry od dob faraonů po současnost*, Brno 1998.
30. VESELÁ, Zdenka, *Novověké dějiny Turecka: 1. díl*, Praha 1966.
31. WEITHMANN, Michael W., *Balkán: 2000 let mezi Východem a Západem*, Praha 1996.
32. WOODHOUSE, Christopher Montague, *Capodistria: The Founder of Greek Independence*, London 1973.
33. WOODHOUSE, Christopher Montague, *The Battle of Navarino*, London 1965.

Odborné články:

1. CUNNINGHAM, Allan, The Philhellenes, Canning and Greek Independence, *Middle Eastern Studies* 14 (1978), č. 2.
2. GOMBÁR, Eduard, Muhammad Alí a Východní otázka, *Historický obzor* (1997), č. 1/2.
3. SLADKOVSKÁ, Eva, Kongresy Svaté aliance, *Historický obzor* (1999), č. 11/12.
4. ŠEDIVÝ, Miroslav, Mikuláš I. a Osmanská říše (1829–1833), *Historický obzor* (2007), č. 11/12.
5. ŠEDIVÝ, Miroslav, Bitva u Navarina – 20. říjen 1827, *Historický obzor* (2011), č. 3/4.

6. ŠEDIVÝ, Miroslav, Metternich a Turecko, *Historický obzor* (2005), č. 9/10.
7. REPOUSIS, Angelo, "The Cause of the Greeks": Philadelphia and the Greek War for Independence, 1821-1828, *The Pennsylvania Magazine of History and Biography* 123 (1999), č. 4.

10. Resumé

Analysis of attitude of European powers to declining Ottoman Empire at the beginning of 20s and 30s of 19th century is the aim of this bachelor work. The main topic is foreign policy of powers and their reaction to Greek insurrection to both rebel Greek and Ottoman Empire. The most important turning point in diplomatic negotiations, influence of the most important personalities from power politic of this period and interests of power in Greek War for its independence and bringing for independent Greece are mentioned. The treatise is based on foreign literature written in English which deals with the theme of Eastern Question and Greek War for its independence.

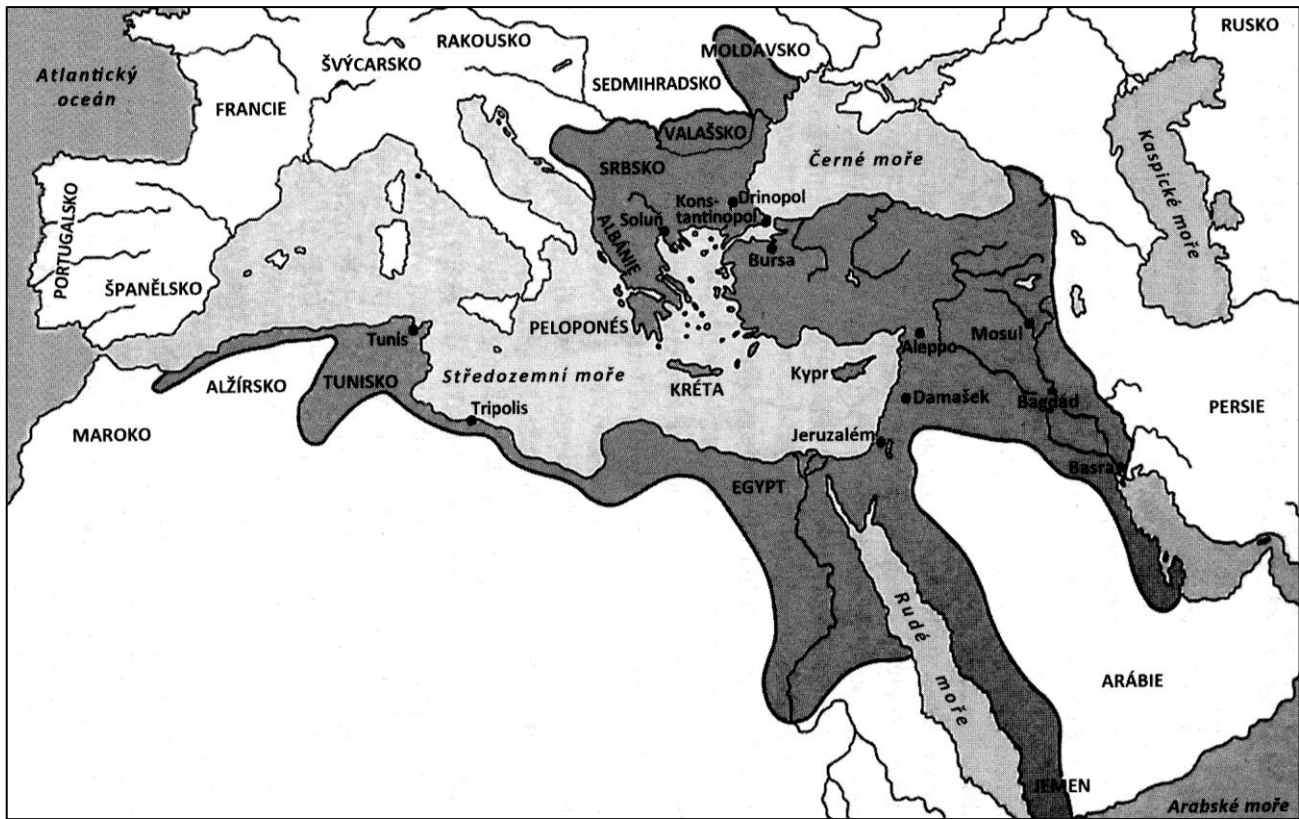
This work chronologically describes the origin of the Eastern Question as a problem of European politic and deals with the situation in Ottoman Empire at the beginning of 19th century. It puts reasons and beginning of Greek insurrection which lead to the decade of fights for independence of Greek state. It is mainly focused on the period 1821–1829 when the powers determined how to deal with the Eastern Question and if it is good to support sultan or Greek. Crucial events focused on Russian-Ottoman War (1821–1829) follow then. Attention is focused on the reasons of its origin and subsequent progress of war, attitude of other powers to the conflict and its influence on the Greek engagement. Debarkation of French troops on Peloponnese and subsequent negotiation with Greek government and sultan are also mentioned. It deals with the essential matter of the negotiation of powers with Greek about final territorial and administrative form of Greek State in 1830–1832. It monitors the main items of conferences during the choice of new sovereign, his position among powers and furthermore shows the situation in the newly established Greek State.

As the result of Greek insurrection, Russian-Ottoman War and diplomatic negotiations of powers came up the establishment of Greek State. Although Greek were the first one who precipitated the conflict, they could not meet their own state without military and diplomatic intervention of powers. Their political power, anyways as the military one, was insignificant and the main movers in this conflict were the powers. The power's position to this conflict was refusing but they simultaneously accepted Greek intention. Very important matter was gaining the independence for Greek but prevention of collapse of Ottoman Empire as well. Military and political intervention of powers, which would finish the conflict as fast as possible and would help to gain its

aims, became the way out. Greek succeeded in gaining their own state but the influence of involved powers on the Greek government and the process of the state were evident.

11. Přílohy

Obrázek 1. Osmanská říše ve 20. letech 19. století	41
Obrázek 2. Mahmud II. (1789–1839)	41
Obrázek 3. Alexander I. (1777–1825)	42
Obrázek 4. Mikuláš I. (1796–1855)	42
Obrázek 5. Hrabě Karel Robert Nesselrode (1780–1862)	42
Obrázek 6. Klemens Václav Nepomuk Lothar kníže Metternich (1773–1859)	43
Obrázek 7. Robert Stewart, vikomt z Castlereaghu (1769–1822)	43
Obrázek 8. George Canning (1770–1827)	43
Obrázek 9. Arthur Wellesley, vévoda z Wellingtonu (1769–1852)	43
Obrázek 10. Joannis Antonios Kapodistrias (1776–1831)	44
Obrázek 11. Leopold I. (1790–1865)	44
Obrázek 12. Otto I. (1815–1867)	44
Obrázek 13. Vzniklý nezávislý řecký stát	44

Obrázek 1. Osmanská říše ve 20. letech 19. století

Obrázek 2. Mahmud II. (1789–1839)

Obrázek 3. Alexander I. (1777–1825)

Obrázek 4. Mikuláš I. (1796–1855)

Obrázek 5. Hrabě Karel Robert Nesselrode (1780–1862)

Obrázek 6. Klemens Václav Nepomuk Lothar kníže Metternich (1773–1859)

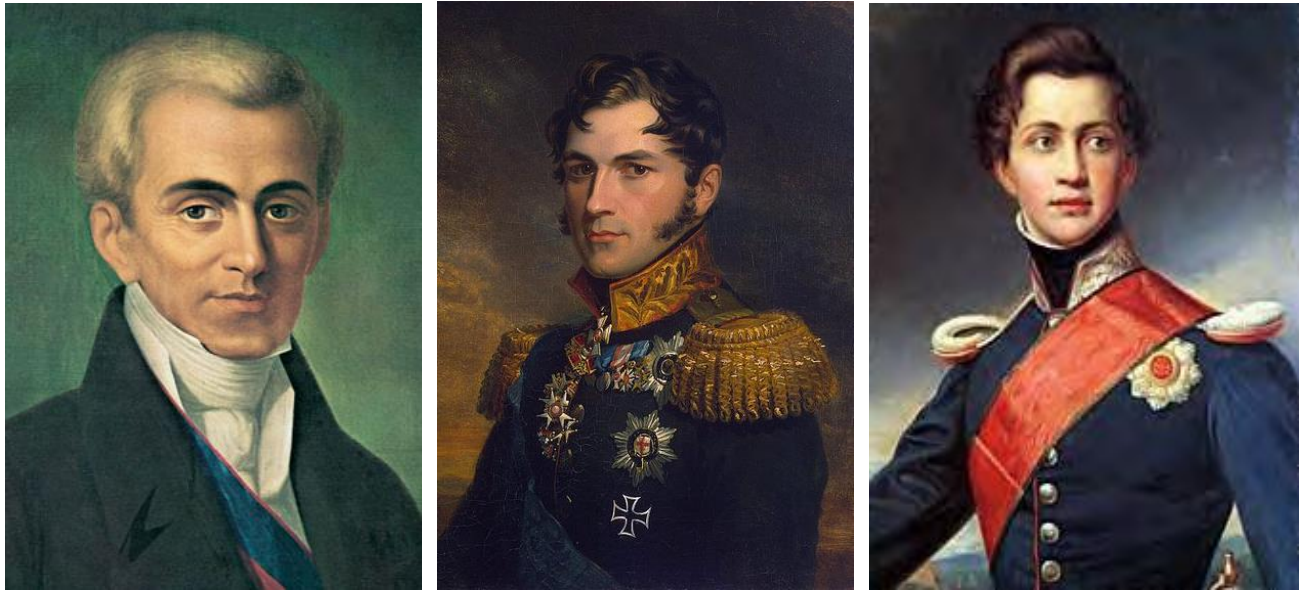
Obrázek 7. Robert Stewart, vikomt z Castlereaghu (1769–1822)

Obrázek 8. George Canning (1770–1827)

Obrázek 9. Arthur Wellesley, vévoda z Wellingtonu (1769–1852)

Obrázek 10. Joannis Antonios Kapodistrias (1776–1831)

Obrázek 11. Leopold I. (1790–1865)

Obrázek 12. Otto I. (1815–1867)

Obrázek 13. Vzniklý nezávislý řecký stát